

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

07.12.2022 №946-36

на № 401/0/26-22 від 09.11.2022

**Голові Касаційного
цивільного суду у складі
Верховного Суду
Гульки Б.І.**

Шановний Борисе Івановичу !

У відповідь на Ваш лист № 401/0/26-22 від 09 листопада 2022 року надсилаю обґрунтований науковий висновок щодо наступних питань:

1. З урахуванням змісту статей 5 ЦК України та 58 Конституції України, яку редакцію статті 96 Закону України «Про банки і банківську діяльність» за наведених обставин слід застосовувати (станом на 05 серпня 2009 року чи станом на 01 березня 2010 року)?

2. Чи є підстави стверджувати, що пункт 20 розділу I Закону від 24 липня 2009 року № 1617-VI (вимоги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб задовольняються у третю чергу, тобто пріоритетно до вимог вкладників - фізичних осіб) суперечить частині третій статті 22 Конституції України?

Додаток: науковий висновок – 6 сторінок.

**Д.ю.н., професор, член
Науково-консультативної ради
Верховного Суду**

Євген ХАРИТОНОВ

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК

Науковий висновок був підготовлений за результатами аналізу норм Конституції України, Цивільного кодексу України інших нормативно-правових актів, а також практики застосування законодавства, яке регулює відповідні відносини, а також результатів сучасних наукових досліджень.

Розглянувши надане звернення голови Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду Гулька Бориса Івановича про підготовку наукового висновку у справі за позовом вкладника ліквідованого Банку до правонаступника (управителя непроданих активів Банку) про визнання незаконними дій та зобов'язати вчинити дії, зокрема про зобов'язання внести зміни до реєстру вимог кредиторів Банку, виключивши позивача з черги акцептованих вимог згідно зі статтею 96 Закону України «Про банки і банківську діяльність» у редакції Закону від 24 липня 2009 року № 1617- VI та включити вимоги до реєстру кредиторів банку згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» у редакції Закону № 3127-ІУ від 29 листопада 2005 року, виходячи із власних поглядів та сучасного рівня розвитку науки, не заперечуючи та не стверджуючи наведені у зверненні та доданих документах обґрунтування, зазначаємо, що при вирішенні визначеного кола питань варто врахувати наступне.

1. З урахуванням змісту статей 5 ЦК України та 58 Конституції України, яку редакцію статті 96 Закону України «Про банки і банківську діяльність» за наведених обставин слід застосовувати (станом на 05 серпня 2009 року чи станом на 01 березня 2010 року)?

Згідно до статті 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Статтею 5 Цивільного кодексу України передбачено, що *акти цивільного законодавства регулюють відносини, які виникли з дня набрання ними чинності*. Акт цивільного законодавства не має зворотної дії у часі, крім випадків, коли він пом'якшує або скасовує цивільну відповідальність

особи. Якщо цивільні відносини виникли раніше і регулювалися актом цивільного законодавства, який втратив чинність, новий акт цивільного законодавства застосовується до прав та обов'язків, що виникли з моменту набрання ним чинності.

У пункті 2 рішення Конституційного Суду України від 9 лютого 1999 року № 1-рп/99 (Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів)) зазначається, що в регулюванні суспільних відносин застосовуються різні способи дії в часі нормативно-правових актів. Перехід від однієї форми регулювання суспільних відносин до іншої може здійснюватися, зокрема, негайно (безпосередня дія), шляхом перехідного періоду (ультраактивна форма) і шляхом зворотної дії (ретроактивна форма). За загальновизнаним принципом права закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі. Цей принцип закріплений у частині першій статті 58 Конституції України, за якою дію нормативно-правового акта в часі треба розуміти так, що вона починається з моменту набрання цим актом чинності і припиняється з втратою ним чинності, тобто *до події, факту застосовується той закон або інший нормативно-правовий акт, під час дії якого вони настали або мали місце...* Конституція України, закріпивши частиною першою статті 58 положення щодо неприпустимості зворотної дії в часі законів та інших нормативно-правових актів, водночас передбачає їх зворотну дію в часі у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують юридичну відповідальність особи, що є загальновизнаним принципом права. Тобто щодо юридичної відповідальності застосовується новий закон чи інший нормативно-правовий акт, що пом'якшує або скасовує відповідальність особи за вчинене правопорушення під час дії нормативно-правового акта, яким визначались поняття правопорушення і відповідальність за нього. Відповідальність можлива лише за наявності в

законі чи іншому нормативно-правовому акті визначення правопорушення, за яке така юридична відповідальність особи передбачена, і яка може реалізовуватись у формі примусу зі сторони уповноваженого державою органу.

Згідно до звернення у статті 96 Закону України «Про банки і банківську діяльність» у редакції Закону № 3127-IV від 29 листопада 2005 року було передбачено черговість та порядок задоволення вимог до банку, зокрема вимоги вкладників - фізичних осіб у частині, що перевищує еквівалент 50 000 гривень - 4 черга, вимоги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб - 5 черга. Законом від 24 липня 2009 року № 1617-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей проведення заходів з фінансового оздоровлення банків» вказана черговість змінена, згідно якої вимоги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб задовольняються у третю чергу, тобто пріоритетно до вимог вкладників - фізичних осіб (пункт 20 розділу I цього Закону). Позивач вважав, що її вимоги владника ліквідованого Банку мають задовольнятись пріоритетно до вимог Фонду гарантування вкладів фізичних осіб в редакції Закону № 3127- IV від 29 листопада 2005 року, яка існувала на час виникнення спірних правовідносин, оскільки депозитні договори між нею та банком укладені в 2007 році і строк повернення вкладу за ними настав до 05 серпня 2009 року - набрання чинності Законом від 24 липня 2009 року № 1617-VI. Натомість, ліквідатор банку включив її вимоги в реєстр вимог кредиторів згідно статті 96 Закону України «Про банки і банківську діяльність» у редакції Закону Законом від 24 липня 2009 року № 1617-VI, яка була чинна на момент початку ліквідації банку (відкликання банківської ліцензії та ініціювання процедури ліквідації банку), тобто з 01 березня 2010 року.

Згідно до ч.1 ст.1 Закону України «Про банки і банківську діяльність» цей Закон визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків.

Статтею 96 Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції Закону N 3127-IV (3127-15) від 29.11.2005 встановлювалася черговість та порядок задоволення вимог до банку, оплата витрат та здійснення платежів та зазначалося в якій черговості кошти, одержані в результаті ліквідаційної процедури, спрямовуються на задоволення вимог кредиторів. Отже статтею 96 Закону України «Про банки і банківську діяльність» регулювалися відносини щодо ліквідаційної процедури. Згідно до ст.2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» в редакції Закону N 3127-IV (3127-15) від 29.11.2005 ліквідація банку - процедура припинення функціонування банку як юридичної особи відповідно до положень цього Закону. При цьому дія статті 96 Закону України «Про банки і банківську діяльність» як в редакції Закону N 3127-IV (3127-15) від 29.11.2005 так і в редакції статті після зміни вказаної у зверненні черговості пов'язується законодавцем із наявністю ліквідаційної процедури, як підстави виникнення, зміни та припинення відповідних правовідносин, а не з моментом укладення депозитних договорів чи настанням строку повернення вкладу.

З огляду на наведене вище правильною відповіддю на питання звернення: «З урахуванням змісту статей 5 ЦК України та 58 Конституції України, яку редакцію статті 96 Закону України «Про банки і банківську діяльність» за наведених обставин слід застосовувати (станом на 05 серпня 2009 року чи станом на 01 березня 2010 року)?» вважаємо – «За наведених обставин слід застосовувати редакцію статті 96 Закону України «Про банки і банківську діяльність» станом на 01 березня 2010 року».

2. Чи є підстави стверджувати, що пункт 20 розділу I Закону від 24 липня 2009 року № 1617-VI (вимоги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб задовольняються у третю чергу, тобто пріоритетно до вимог вкладників - фізичних осіб) суперечить частині третій статті 22 Конституції України?

Згідно статті 22 Конституції України права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті

нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Згідно до ч.1,2 ст. 1 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» цим Законом встановлюються правові, фінансові та організаційні засади функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, повноваження Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, порядок виплати Фондом відшкодування за вкладами, а також регулюються відносини між Фондом, банками, Національним банком України, визначаються повноваження та функції Фонду щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків. Метою цього Закону є захист прав і законних інтересів вкладників банків, зміцнення довіри до банківської системи України, стимулювання залучення коштів у банківську систему України, забезпечення ефективної процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації банків.

Згідно до ч.1 ст. 3 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» фонд є установою, що виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків у випадках, встановлених цим Законом.

З огляду на наведене вище правильною відповіддю на питання звернення: «Чи є підстави стверджувати, що пункт 20 розділу I Закону від 24 липня 2009 року № 1617-VI (вимоги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб задовольняються у третю чергу, тобто пріоритетно до вимог вкладників - фізичних осіб) суперечить частині третій статті 22 Конституції України?» вважаємо – «З огляду на функціональні аспекти системи гарантування вкладів фізичних осіб (серед яких визначається в тому числі захист прав і законних інтересів вкладників банків) пріоритетність задоволення вимог Фонду гарантування вкладів фізичних осіб перед вимогами вкладників - фізичних осіб не може остаточно вважатися підставою стверджувати, що пункт 20 розділу I Закону від 24 липня 2009 року № 1617-VI (вимоги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб задовольняються у третю чергу, тобто

пріоритетно до вимог вкладників - фізичних осіб) суперечить частині третій статті 22 Конституції України».

Зазначене може вважатися концептуальним підґрунтям для вирішення поставлених у зверненні питань.

Висновок підготовлений д.ю.н., професором Харитоновим Є.О. за участі к.ю.н., доцента, доцента кафедри цивільного права Матійка М.В.

**Д.ю.н., професор, член
Науково-консультативної ради
Верховного Суду**

Євген ХАРИТОНОВ